

«Il cor schelau» – cu ranveria e scuidonza prendan surmaun

La premiera ha liug ils 6 da schaner ella halla plurivalenta da Degen en Val Lumnezia

DA MARTIN CABALZAR

■ L'Uniun da teater Cuschnaus, fundada 1988, ei enconuschenta per sias producziuns dramaticas da different gener che vegnan dadas mintga dus onns. Ferton che las comedias dominavan all'entschatta ei l'uniun d'amaturas ed amatur dil teater popular s'aviarta successivamein all'inscenaziun da dramas pli pretensius sut reschia professionala. In punct culminont dalla cronica dall'uniun ei bein stau l'inscenaziun dalla «Passiun lumneziana 2003» da *Ursicin G. G.Derungs* (viarva) e *Gion Antoni Derungs* (musica) inscenada da *Nicolaus Caduff* ed *Erwin Caduff* sut tschiel aviert stada. El medem temps ha l'uniun fundada d'amatur da teater da Cumbel e Morissen slargiau il commemoradi sin l'entira vallada ed el toc actual ein era buca commembers engaschai. Legreivlamein ei ina nova e giuvna equipa promta da cuntinuar culla tradiiziun da teater en Val Lumnezia. Dalla nova suprastonza fan part: *Fridolin Caduff* (Morissen) sco president, *Carli Collenberg* (Cumbel) sco cassier, *Martin Heisch* (Cumbel) sco schef da marketing, *Angela Collenberg* (Cumbel) sco actura e *Marina Blumenthal* (Morissen) sco responsabla pil teater. Suenter l'inscenaziun da «Quei stat denter nus» ed «Il process da paternitad dil lennari Giusep» ei il «Cor schelau» la tiarza inscenaziun cul pedagog da teater indigen *Roman Weishaupt* (Degen).

Ina cumedia tragica

La historia sespleiga egl unviern 1946/47 ch'ei staus in dils pli freids unviarns dil

Impressiun durant ina emprova da teater ella sala plurivalenta a Degen. FOTO Y. BÜRKLI

tschentaner vargau. En consequenza dalla Secunda uiara mundiala regia dapertut pupira e fomaz. Ina sera da fevrer s'entaupan in cuntschacazzettas ed in canistrer casualmein a Crap, ina cruschada enzanua en ina cuntrada muntagnarda. Malgrad nevaglias e ferdaglias vul il cuntschacazzettas per tut prezi cuntinuar siu viadi tras la notg entochen el vitg da Crap-Dadens. Damai ch'el ei denton stuorns sedurmenta el ella neiv e paga siu puntili culla veta. Siu cumpogn, il canistrer, lez passenta la notg en in clavau vischinont. L'autra damaun anfla el il cuntschacazzettas ella neiv, stagn mort. Damai che la bara sesanfla gest al cunfin denter las duas vischnaucas vischinontas da Crap-Dadens e Crap-Dado annunzia il canistrer la mort al president da vischnaunca per aschia possibilitar ina sepul-

tura digna e cristiana a siu camerat disgraziu. Il president ch'era denton ustier e gest lundervi da preparar il past da gievgia grassa ha giu pauc gust d'organisar ina sepultura per in vagabund nunenconuscent ed ensemen cun siu vicepresidente han els runau la bara sil territori dalla vischnaunca cunfinonta. Las autoritads dad omisduas vischnaucas sefutrán da sorprendere ils cuosts dalla sepultura. Cun empau malezia ed inschign reussescha ei la finala tonaton al canistrer da menar davos la cazzola ils vischins da Crap-Dado e d'organisar ina sepultura empau pli da gatti e da trer profit per l'atgna buorsa ord la ranveria dils indigens. La historia demonstrescha a moda divertenta co personas marginalas vegnan entras lur esser solidaric magari da fender

structuras da pussonza dètg cementadas el ravugl dalla politica e dalla cuminonza d'ina pintga vischnaunca muntagnarda.

In messadi politic?

Era sche ton ils loghens sco las persunas ein fingi selain certas parallelas cun la veta quotidiana en nos pigns vitgs muntagnards tonaton buca snegar. Gest culla impatriaziun sfurzada dils parlers, culla tscherca da dimoras per asilants e culs pregiudezis e las temas en connex cun fusiuns da vischnaucas ha la tematica dil «Cor schelau» tuttavia ina relevanza e brisanza actuala. Malgrad che ton persunas sco loghens ein fictivs cattan ins tgunschamein parallelas cun situaziuns realas ed actualas. Cunzun en temps da crisa para la disfidonza en viers glied jastra dad esser pli gronda che mai. La tenuta dil singul daventa egoistica, biars daventan peters, grobs e maltschecs. La cumedia tragica ei en quei senn era ina parodia sil stretg patertgar che s'ignivescha magari els vitgs muntagnards. Il «Cor schelau» ei denton cunzun era ina parabla humoristica sur digl esser human, sias mentalitads, sia scuidonza, sia ranveria, siu egoissem, sias intrigas e ses rampins per contonscher il pli grond profit persunal. Tenutas ch'eiin magari fermamein enragschadas en cuminonzas pintgas e quei malgrad che la «globalisaziun» ha tuttavia era conquistau ils davos encardens da nos vitgs ed uclauns muntagnards.

Ina inscenaziun extraordinaria

Roman Weishaupt, sco um dil teater professiunal, para da haver in bien maun da tscharner ses giugadurs e da motivar ils

amaturis laics a prestaziuns professiunalas. Quei pretenda s'entelli dabia endinadadad e perseveronza. Sco quei che Roman Weishaupt declara lavura la reschia dad ina vart cun il collectiv e sco cunterpol cun figuras singulas. Ferton che ils avdents dil vitg ein sutapposts a lur destin ed ein daventa malcontentes ed engurngi, dat ei dall'autra vart singuls protagonistis ch'eiin habels da prender sez la veta enta maun e formar lur agen destin. Sco marginals san els mo anflar in meglier plaz ella veta. Ils dus pols dil collectiv e dil singul seculmpleteschan e sedivergeschan magari. Ina atgnadad lumneziana seigi ch'ils protagonistis vegnien strusch plidentai cun lur num, anzi plitost cun lur status ni cun lur clamada. Aschia senunnan ils protagonistis president ed ustier, plevon, mazler, scrinari, canistrer ni cuntschacazzettas. Sulet la generaziun giuvna che ha aunc negin status ella hierarchia vegn plidentada cul num, pli savens aunc cun nums scursani sco Mena, Tresa, Stina ni Berni. Era la tschontscha seigi scarta, savens era reducida ad in lungatg grop e ruh. Era ils differents dialects locals han lur funcziun e distincziun el teater. En scadin cass astgan ins esser spanegiaus sin quei niev opus dalla Uniun da teater Cuschnaus.

Presentaziuns: Vendergis, ils 6 da schaner alas 20.00, sonda, ils 7 da schaner allas 20.00, vendergis, ils 13 da schaner allas 20.00, sonda, ils 14 da schaner allas 20.00, dumengia, ils 15 da schaner allas 14.00, vendergis, ils 20 da schaner allas 20.00 e sonda, ils 21 da schaner allas 20.00. Reservaziuns sut www.teatercuschnaus.ch ni per telefon 081 931 35 77 mintgamai denter las 18.00 e las 20.00.

In niev cudisch da e per Lumbrein

Presentaziun oz allas 11.00 al stan dalla Pro Lumerins al Marcau Daniev a Lumbrein

■ (mc) «Lumbrein – cultura e cultura» ei ina nova publicaziun da e per Lumbrein che vegn presentada oz al stan dalla Pro Lumerins el rom dil Marcau Daniev en Val Lumnezia che ha liug uonn a Lumbrein. Sco auturs segnan Camilius Collenberg e Rest Gieri Caminada. Mantener e publicar – quei ei la finamira da questa publicaziun che cuntegn ils 938 nums da praus e pradas dil territori dalla vischnaunca da Lumbrein sco era numerus texts e fotografias sur dil viver e luvrar d'antruras. In bi cudisch da e per Lumbrein. Patent ed informativ.

In niev cudisch da e per Lumbrein

A Lumbrein han duas persunas interessadas ed activas en la cultura – *Camilius Collenberg* e *Rest Gieri Caminada* – entschiet gia avon rodund 15 onns cun la rimnada dils nums da praus e pradas digl entir intschess dalla vischnaunca da Lumbrein; igl ei sedau ina rimnada da 938 toponims

ch'eiin publicai el niev cudisch Lumbrein – cultura e cultura. La rimnada dils toponims da Lumbrein dat perdetga dall'antieriura structura d'agricultura partgida en numerusas parcelas pintgas. Entras la midada da quella structura, l'arrundaziun dil funs e la centralisaziun dil menaschi puril han ils nums da praus e pradas piars per gronda part lur muntada e van en emblidonza. La documentaziun dils toponims sveglia buca mo regurdientschas da temps passai, ella relata era d'ina stretga relaziun denter carstgaun e natira, denter societad ed ambient.

Lavur da rimnada sur onns ora

Cun la rimnada ha Camilius Collenberg giu entschiet: «Els onns 90 luvrav'jeu vid la construcziun da vias e straduns en connex culla meglieraziun da Lumbrein. Sils plans che nus vevan retschiet constevan ils nums dils praus magari buc, aschia ch'jeu level far in tec uorden, silmeins per mei.»

Collenberg ei sinaquei ius vid la lavur da rimnada: tier vischins, tier catschadurs, tier anteriurs signuns e tier ugaus d'alp. Vi Surin ha Rest Gieri Caminada lu mussau grond interess vid quella rimnada ed ensemen han els cumpletau ils nums per tschella vart dil Glogn. Suenter han els giu fatg ina mappa cun quels plans, nua ch'ils nums eran indicai en ina tabella e d'anflar tenor numera el plan.

Toponims sin fotografias

Il special vid quei niev cudisch Lumbrein – cultura e cultura ei la fuorma da presentaziun; ils nums da praus rimnai ein buca mo screts en ina tabella ni en in plan da catastro, mobein plazza direct en fotografias dil territori da quellas parcelas. Ei sedat en tut ina rimnada da 51 fotografias da panorama. «Cu nus vevan giu rimnau tut ils nums perschuadeva quella uisa cun plans e tabella buca nus. Lu vein nus giu l'idea da metter ils nums direct sin fotografias dil territori», resumescha Rest Gieri Caminada.

Exempl d'ina pagina cun ina dallas 51 fotografias da panorama ed ils toponims piazzai tenor lur liug. MAD

■ ARTG PERSONAL

Gratulaziuns a Glion: *Eddy Ter Braak* da Glion festivescha l'entschatta dil 2012 il giubileum professiunal. Dapi 30 onns eis el engaschaus el spital regiunal a Glion e lavura leu alla partiziun da radiografar.

Il giubileum da 20 onns festivescha *Blandina Quinter* da Trun ch'ei responsabla el spital da Glion per la scolaziun dil persunal da tgira.

Uteriurs giubileums festiveschan *Marie-Theres Bearth* (15 onns), *Adrian Schnoz*, *Mike Schwandener* e *Jela Simic* (10 onns).

reclama

DERUNGS AG

electro

920 00 00

FDP

Die Liberalen

Christian Rathgeb

als Regierungsrat

Lernen Sie Christian Rathgeb persönlich kennen:

Wochenprogramm 30.12.11–06.01.12

30.12. Celerina, Aula

20:30 Altjahreskonzert Sinfonieorch. Engadin

3.1. Chur, Graubünden Ferien

11:00 Neujahrsapéro

3.1. Arosa, Café Weber

16:00 anschliessend Neujahrskonzert

4.1. Vicosoprano, Albergo Pranzaria

20:00 FDP Bergell, öffentliche Diskussion

5.1. Flims, Hotel Adula

19:30 öffentlicher Apéro FDP Flims

6.1. Reichenau, Hotel Adler

19:00 Neujahrsapéro FDP Graubünden

www.christian-rathgeb.ch